

Instuderingsfrågor/Övningsfrågor – Introduktion till Juridik

Använd föreläsningssanteckningar och tillgänglig litteratur (alternativt lagtext) för att lösa frågorna.

A. Instuderingsfrågor om juridikens grunder frågor:

1. A. Vad menas med civilrätt/Privaträtt?

Rör förhållandet mellan enskilda. Med enskilda menas individer och andra enskilda rättssubjekt, dvs företag, organisation m.m.

• Familjerätt, Avtalsrätt, Förmögenhetsrätt, Arbetsrätt, Associationsrätt, Skadeståndsrätt, Fastighetsrätt, Skadeståndsrätt m.m.

• Basen är avtalet som skapas genom samverkan/förhandlingar.

Avtalet ger oss svar på hur en konflikt ska lösas. Om inte avtalet räcker har lagstiftaren anvisat lösningar genom lagstiftning som träder in när avtalet inte täcker situationen, t ex köplagen. Oftast dispositiv lag.

B. Vad menas med offentligrätt?

Reglerar de offentliga institutionernas verksamhet, såväl statlig som kommunal verksamhet. Reglerar relationen mellan det allmänna och enskilda rättssubjekt såväl fysiska som juridiska. Reglerar även relationen mellan och inom olika offentliga institutioner såväl administrativa som organisatoriska regler.

2. Vilka rättskällor har vi i vårt svenska rättssystem?

Författning (Grundlag, Lag, Förordning, Föreskrift)

Förarbeten

Rättspraxis

Doktrin

Sedvana (mest inom civilrätt) och "Allmänna rättsprinciper"

Obs att det finns en inbördes hierarki i både indelningen av den primära rättskällan och i indelningen rättskällorna där det första är det viktigaste och som väger tyngre.

EU -rätt

3. Vad betyder ordet "prejudikat"? Vilket syfte uppfyller det?

En dom, beslut eller utslag i en domstol, fungerar som regel eller vägledning i senare inträffade mål eller ärenden med likartade omständigheter. Inom straffrätten, hovrätten men framför allt från Högsta domstolen.

4. Var publiceras prejudikaten?

NJA, Nytt Juridiskt Arkiv, för HD-domar och RH, Rättsfall från Hovrätterna.

5. Var i svensk rätt kan man hitta grundläggande regler om fri- och rättigheter?

Regeringsformen, 2 kap.

6. Vilka är de allmänna domstolarna? Vilka måltyper handläggs där?

Tingsrätt, Hovrätt, Högsta domstolen där de straffrättsliga (brottmål) och civilrättsliga (tvistemål) ärendena handläggs.

7. Vilka är parterna vid en brottmålsrättegång?

Det är åklagaren och den tilltalade.

8. Vilka är de "aktörerna" som medverkar i en brottmålsrättegång?

Domare, nämndemän, åklagare, tilltalade, målsägande, målsägandebiträde, försvarsadvokat, protokollförare och ev vittne.

9. Förklara begreppen **juridik**, **straffrätten** och **processrätten**.

***Juridiken** är en problemlösningsmetod. En metod som visar oss hur vi ska hitta lösningar på juridiska problem.*

Juridik är läran om rättsreglerna och hur dessa tolkas och tillämpas.

Straffrätten Den delen av den offentliga rätten som behandlar:

- Vilka gärningar som är belagda med straff
- Vad som krävs för att någon ska anses ha begått ett brott
- Under vilka förutsättningar gärningsmannen kan dömas för brottet, samt
- Vilka straff, andra påföljder och övriga sanktioner som kan "drabba" brottslingen.

Processrätten Innehåller regler om konfliktlösning. Spelregler för hur polis, åklagare, domstolar, advokater och parter ska agera i en rättslig process. Den handlar om hur reglerna ska förverkligas med myndigheternas hjälp. Med "**process**" menas **rättegång** som är en metod att inför en opartisk statlig myndighet lösa en oenighet eller osämja.

10. Vad är en rättsregel och vad är det som skiljer en rättsregel från andra regler i samhället?

En generell regel som har antagits på ett i förväg bestämt och formaliserat sätt av ett angivet organ, t ex regering riksdag (lagstiftningsprocess).

Skulle inte rättsregel följas finns det en i förväg bestämd sanktion /påföljd för överträdelsen. Rättsreglerna är nedskrivna, offentliga.

Ex. brottet skadegörelse, BrB 12 kap. 1 §.

11. Hur går man tillväga när man löser ett juridiskt problem? Vilka fyra steg utgör den juridiska metoden?

Inom juridiken måste man göra en rättsutredning för att lösa en juridisk fråga.

Den juridiska metoden kan sammanfattas enligt nedan:

1. Identifiera det rättsliga problemet
2. Identifiera relevant rättsregel
3. Tolka rättsregeln
4. Tillämpa, dvs, applicera tolkningen av rättsregeln på det aktuella fallet.

Tillämpning: att regeln passar in på fallet och därför ska användas

B. Rätt eller fel? Förklara de felaktiga påståendena

1. En rättsregel ska alltid finnas i skriftlig form. **Rätt**

2. Lagens förarbeten utarbetas av HD. **Fel** (förklara förarbete)

Förarbete: det är en sekundär rättskälla (lagen är den primära rättskällan). Man kan säga att förarbete är olika produkter som man skapar under tiden som lagstiftningsarbete pågår. När man ska stifta en lag så inleder man processen med en SOU (statens offentliga utredningen) som leder vidare till olika produkter där propositionen är den sista som är ett lagförslag (ett förslag som man lägger fram i Riksdagen och om man antar den så blir den en lag). Ju senare i lagstiftningsprocessen som en viss produkt har skapats desto högre dignitet, desto viktigare är den som rättskälla. Det betyder att en proposition är mycket viktigare än en SOU därför att propositionen är det som kommer sist i lagstiftningsarbetet. Man behöver ofta tolka lagen och förarbete är en utmärkt källa till att, t. ex, se på vad ändamålet, syftet med lagen var och på det sättet kunna tolka hur en viss regel ska se ut och användas och tillämpas.

3. Regeringsformen är en grundlag. **Rätt**
4. HD:s och HFD:s domslut kan bli prejudikat. **Rätt**
5. Nämndemän måste vara juristutbildade. **Fel**
Nämn aktörerna i huvudförhandlingen i brottmål: Lagfaren domare; åklagare, målsägande, målsägandebiträde, tilltalade, försvarsadvokat, nämndemän, protokoll förare och ev vittne.
6. En rättegång är alltid offentlig. **Fel**
Följdfråga: Vad heter den straffrättsliga principen? Offentlighetsprincipen. Finns det undantag? **Ja**, när förhandlingen hålls bakom stängda dörrar ”lykta dörrar”. I vilka fall, ge exempel. Rättegångar där barn är inblandade eller när det handlar om sexuellbrottslighet. (Rättegångsbalken 5 kap 1 §).
7. Tingsrätten tar upp tvistemål och brottmål. **Rätt**
8. Det svenska rättssystemet brukar delas in i civilrätt och offentlig rätt. **Rätt**.

Civilrätten reglerar *medborgarnas* ekonomiska, personliga *inbördes förhållanden*. Reglerar den rättsliga relationen mellan enskilda personer; mellan företag och mellan företag och enskilda personer.

Offentlig rätt Reglerar de offentliga institutionernas verksamhet (statlig & kommunal)

- Reglerar relationen mellan det allmänna och enskilda rättssubjekt (fysiska och juridiska)
- Reglerar relationen mellan och inom olika offentliga institutioner (administrativa och organisatoriska regler)

C. Straffrätt - Brottsbegrepp

1. I BrB 12:1 får man läsa: ”Den som förstör eller skadar egendom till men för någon annans rätt till den döms för skadegörelse till böter eller fängelse i högst sex månader”. Analysera det aktuella lagrummet med utgångspunkt från termerna **rättsfakta, rättsföljd och rekvisit -av olika slag**

Rättsfakta: ”Den som förstör eller skadar egendom till men för någon annans rätt till den

Rättsföljd: döms för skadegörelse till böter eller fängelse i högst sex månader”.

Rekvisit:

- **Objektiva:**
 - Den som förstör eller skadar egendom

- till men för någon annans rätt till den
- **Subjektiva:** Uppsåt (BrB 1:2).

2). Vad menas med brottets **objektiva rekvisit**? - Svar: de konkreta, faktiska omständigheterna som skall vara uppfyllda för att en rättsföljd skall kunna inträda.

3). En viktig rättslig princip inom straffrätten är **legalitetsprincipen**. Vad innebär principen? Vad menas med förbud mot retroaktiv lagstiftning? Ange minst två lagrum där principen beskrivs. "inget brott utan stöd i lag och inget straff utan stöd i lag". Lagrum RF 2 kap 10§ 1 st samt BrB 1 kap 1 §. En rättssäkerhetsprincip som innebär att ingen kan straffas utan stöd av lagen. För att det ska räknas som ett brott måste handlingen exakt motsvara lagens beskrivning av brottet. Det är lagen vid gärningstillfället som gäller.

Exempel på en till tentafråga om legalitetsprincipen:

Dennis har gjort sig skyldig till visst brott. Sedan han begått brottet och dömts för det vid tingsrätten, men innan tingsrättens dom vunnit laga kraft, skärps straffsatserna för det aktuella brottet avsevärt. Åklagaren överklagar tingsrättens dom med särskild hänvisning till den nya lagstiftningen.

Vad gäller här om hovrättens möjligheter att besluta om straffskärpning? Förklara! Ange lagrum (3 p).

4. "Den som medelst vilseledande förmår någon till handling eller underlåtenhet, som innebär vinning för gärningsmannen och skada för den vilseledde eller någon i vars ställe denne är, dömes för bedrägeri till fängelse i högst två år" BrB 9:1. Analysera bestämmelsen med utgångspunkt från termerna **rättsfakta** och **rättsföljd**.

- Vilket subjektivt rekvisit gäller för brottet bedrägeri? Ange rättskälla/lagrum. Uppsåt, BrB 1:2.
- Vilka objektiva rekvisit gäller för brottet bedrägeri?
 - Den som medelst vilseledande
 - förmår någon till handling eller underlåtenhet,
 - som innebär vinning för gärningsmannen och
 - skada för den vilseledde eller någon i vars ställe denne är

D. Instuderingsfrågor Internationell rätt

1. Vad är folkrätt? handlar om statens agerande mot varandra och hur de ingår överenskommelser med varandra. För att sådana folkrättsliga regler ska få genomslag i den nationella rätten behöver dem införlivas i det nationella rättssystemet.
2. Vad är en konvention? Vilka typer av konventionen finns? Vad menas med att en konvention behöver ratificeras och vad menas med att konventionen behöver inkorporeras?
Överenskommelser mellan två eller flera stater. Synonym: traktat eller fördrag. Dessa internationella traktat är avsedda att ratificeras (undertecknas) av medlemsstaterna. Det är bara staterna som skrivit under traktaten som är bundna av den. Konventioner/traktater kan vara:

- Bilateral – mellan två stater
- Multilateral – mellan flera stater.

Att *ratificera* en internationell konvention innebär inte att den blir svensk lag. Utan det är genom inkorporering av konventionen som hela konventionen tas in i den nationella lagstiftningen.

Ratificering (*1:a steg*) innebär att Sverige åtagit sig att omvandla konventionen till svensk lag. Att *inkorporera* (*2:a steg*) en konvention innebär att införliva den svenska ordningen för att reglerna ska bli tillämpliga i landet.

Ex. FN:s barnkonventionen blev svensk lag 1 jan 2020 och Europeiska konventionen för mänskliga rättigheter lag 1994:1219.

3. Vad innebär det att FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna är inte rättsligt bindande för medlemsstaterna? Det är inte direkt användbar i svensk rätt eftersom den inte utgör en rättsligt bindande text. Den är en förklaring och inte antagen som lag.
4. Vad menas med mänskliga rättigheter? *ett samlingsbegrepp på olika rättigheter som i sin ursprungsform tillkommer alla människor enbart därför att de är människor oavsett deras ras, etnicitet, kön med mera*” (Russell, Bertrand). Mänskliga rättigheterna är universella och globalt giltiga
5. Vem kan komma i åtnjutande av de mänskliga rättigheterna? Alla människor utan undantag.
6. Europakonventionen är till skillnad från andra konventionen gällande svensk rätt? Vad menas med det? Konventionen har blivit en svensk lag som kan åberopas inför domstolar och myndigheter. En lag i Sverige får inte innehålla en bestämmelse som strider mot Europakonvention. se Regeringsformen 2 kap. 19 §: *Lag eller annan föreskrift får inte meddelas i strid med Sveriges åtaganden på grund av den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna.*
7. Redogör för Europadomstolen- Europeiska domstolen för mänskliga rättigheter? Vad är Europadomstolen? Syfte? Uppgift? Domstolen dömer i mål som rör frågan om en medlemsstat brutit mot sina förpliktelser enligt Europakonventionen.
8. Vad är den Internationella Brottmålsdomstolen? Ange namnet på engelska. Vad är domstolens uppgift? Domstolen prövar **enskilda individers ansvar för grova brott mot den internationella rätten. ICC (International Criminal Court).** Inrättades efter **Romstadgan 1998.** Romstadgan är en multilateral överenskommelse. (ej genom FN).
9. I Sverige skyddas grundläggande rättigheter främst i RF 2 kap. Förklara vilken rättighet eller förbud återfinns i följande bestämmelse. Förklara om dessa rättigheter /förbud är absoluta eller relativa. Förklara dessutom vad menas med absoluta och relativa rättigheter.

RF 2 kap. 5 § [Förbud mot tortyr. Absolut.](#) Absolut rättighet är en rättighet som inte under några förutsättningar får begränsas. Ex. rätten att vara fri från tortyr. Se även EKMR art. 3 (sid 42 i författningssamling).

RF 2 kap. 8 § [Rörelsefriheten.](#) och RF 2:20 p.3. samt RF 2:21. Rättigheter som får begränsas med hjälp av lagen. För att en relativ rättighet dock ska kunna begränsas krävs det att ändamålet med begränsningen ska anses godtagbart i ett demokratiskt samhälle samt att man inte får göra mer begränsningar än vad som är nödvändigt. Ex. RB 24:1 om häktning.

10. EKMR är ett exempel på en konvention som Sverige har inkorporerat. Förklara innebörden av rättigheten eller förbud som återfinns i följande bestämmelse

EKMR artikel 5. [Rätt till frihet och säkerhet.](#)

EKMR artikel 7. [Legalitetsprincipen.](#)